

Párisi levél.

Páris, 1900. jan.

(A lyoni conferentia.)

Szerkesztő Úr!

Mikor a multkori leveletemet irtam, a francia protestánsok akkor tartották a lyoni értekezletet. Nagy aggodalommal várta mindenki ez értekezlet eredményét. De nem következett be sem az, a mitől némelyek félték, sem az, a mit mások remélttek. Hogyha a francia protestánsok „Conference fraternelle“-je nem is tette mind azt a jót, a mit tehetett volna, de legalább keveset tett. Adom röviden a vitát és határozatokat, miből látni lehet az eredményt, vallási és egyházi szempontból.

A gyűlés nagyon népes volt. 216 képviselő közül csak nyolcz hiányzott, a többi 208 megjelent. Puyroch lyoni papot újra elnöknek választották meg, s megmaradtak az alelnökök is: Br. Schiekler és Bruguière marseille-i pap.

A gyűlésen legelőször a „Conseil central électif“ról tárgyaltak, mivelhogy az 1896-iki conferentia egy bizottságot küldött volt ki, hogy foglalkozzék e kérdéssel, mint a „Synode officiel“ kérdésével. De a szélső orthodox töredék teljesen ellenezte, hogy a conferentia ezt a kérdést tárgyalja elsőnek. Azzal fenyegette a többséget, mely azonnal meg akarta e kérdést oldani, hogy a gyűlést elhagyja. Heves vita után a többség a békeesség okáért engedett a szélső orthodoxok kívánalmának, nehogy szakadás következzen. A szélső orthodoxok tehát ragaszkodtak a bordeaux-i „Synode officieux“ rendeletéhez.

Most, hogy tovább tanácskozhassanak, egy közös tért kellett találni, melyen a conferentia tagjai közt egyértelműség jöhetne létre. Ekkor a mérsékelt és szélső orthodoxok egyesülten azt ajánlták, hogy válasznak *egy bizottságot a protestánsoknak erkölcsi és társa-*

dalmi téren való együttműködésére. A liberálisoknak semmi okuk sem volt, hogy ezt ellenezzék és az ajánlatot elfogadták. Az ajánlat szövege a következő: „A conferentia egy bizottságot nevez ki a protestánsoknak erkölcsi és társadalmi téren való együttműködésére: a protestantismusnak röpiratok által védelmezésére és conferentiák által való védelmezésére azokban az egyházakban, melyekben erre szükség van, az atheismus és a pálinkával való részegeskedés elleni nézetek terjesztésére, a közerkölesiség érdekében“. A bizottság tizenkét tagból fog állni. És magához esatol még három tagot az ág. hitv. egyházból, és az independant egyházból.

Ez ajánlatot egyhangulag elfogadták, kivéve néhány szélső orthodoxt, köztük a párisi consistorium képviselőjét, ki az ülés végén megtagadta, hogy a liberálisokkal való együttműködésre bárminő szavazásban is résztvegyen.

E kérdés békés elintézése hatással volt arra, hogy most a „Conseil central électif“ kérdését vegyék elé. A szélső orthodoxok kijelentették, hogy ők az e feletti vitában és szavazásban nem vesznek részt, de a mérsékelt orthodoxok a liberálisokkal együtt a „Conseil central électif“ javára szavaztak és a consistoriumokat fel fogják hívni, hogy annak a megalkotását segítsék elő.

A conferentia tárgyalta a „Synode officiel“ kérdését is. A conferentia hozzájárult ahhoz az indítványhoz, hogy a consistoriumok törekedjenek arra, hogy a „Synode officiel“ a reformált egyházban helyreállítsák. A szélső orthodoxok a szavazástól tartózkodtak.

Hogy a lyoni conferentia további munkájáról is számot adjak, meg kell említenem, hogy foglalkozott a lelkészek nyugdíjalapjával. A helyzet nem valami kedvező. Mind több-több lelkész vonul nyugalomba és az alap évről-évre apad. Itt fenyegető veszélyvel állunk szembe. A conferentia meghatározta, hogy az egyházközségekben a nyugdíjalap javára külön gyűjtések rendeztessenek a világiak által és nem a lelkészek által, mivel azokat fenyeleznék, hogy ők a maguk számára gyűjtsenek.

A conferentia azután a madagaskari elemi iskolák ügyét tárgyalta. Ez iskolák nagyon hasznosak a protestantismusra, mert a katolikusok kettőztetett törekvéssel küzdenek a szigeten a protestánsok befolyása ellen. S a conferentia minden tagja egyetértett abban, hogy a madagascari iskolákat fenn kell tartani. Meleg szavakban emlékeztek meg most is ama két férfiről, Escaude és Minault

hittérítőkről, kik ezelőtt két évvel ármány következtében az ügyért Madagascarban áldozatul estek.

Végül szólnom kell a conferentia alkalmával tartott két jeles egyházi beszédről, melyek közül az egyiket egy orthodox, a másikat egy liberális pap mondotta. Bár eszméik különbözők voltak és különböző szempontból tárgyaltak, mindkét beszéd élénk benyomást tett a nagyszámu hallgatóságra. Ez azt bizonyítja, hogy egy keresztény szónok beszédéből mindazoknak lehet épülni, a kik arra figyelnek, ha mindjárt nem osztják is minden eszméjét.

És most, a lyoni conferentiáról beszámolva, kérdésbe lehet tenni, mi az általános benyomás, melyet az azon hozott határozatok hátrahagynak? Van a mi meglegedésre szolgál, s van a mi sajnálandó. Meglegedésre szolgál az, hogy az orthodoxoknak nagy része, a mérsékelt párt határozottan visszautasította a szélsőknek a kötelező tanra most is megtett kísérletét; meglegedésre szolgál, hogy bátorsággal és erélyvel lépett fel a kibékülés, a protestans erők összpontosítása érdekében. A lyoni conferentia nyilvánosságra hozta, hogy a protestansok közt többségben vannak azok, a kik a békét ohajtják és az együttes működést a hitnézetek külömsége mellett is. Összesen 104 consistoriumunk van és azokból 66 akarja az egyesülést s csak 38 nem akarja. Ez azt mutatja, hogy elődeink huguenotta vére foly a mi ereinkben. Örvedetes, hogy a conferentia a „Commission d'action“-t létrehozta, melyben minden protestáns hitárnyalatnak lesznek képviselői. Ez jóllehet szerény kezdet, de alkalmazása a helyes elvnek, az arányos képviselő elvének. Fontos helyet fog-e ez a bizottság vallási és egyházi életünkben betölteni? erre a jövő adhatja meg a feleletet. Mindeneseire a liberálisok készséggel fogják a bizottságot támogatni.

S örvedetes az is, hogy a többség a presbyteri-zsinati rendszert ohajtja helyreállítani. E tekintetben azonban sikert nem mindjárt lehet várni, mert az én meggyőződéseim szerint csakis a „Conseil central“, segíthetné ezt elé a kormánynál. Ezért tehát a „Conseil central“-t kell előbb újra szervezni. A liberálisoknak és mérsékelt orthodoxoknak igazuk van, mikor ezt kívánják.

A mi a lyoni conferentiában sajnálandó, hogy nem volt elég melegség e testvéri összejövetelben. Nem azt teszi ez, hogy a tárgyalások botrányosak lettek volna, sőt olyanok voltak, hogy másoknak is például szolgálhatnak. De a határozatokat a lappangó fenyegetés nyomása alatt hozták, annak a fenyegetésnek a nyomása alatt, hogy

a szélső orthodoxok szakítani fognak, ha olyat határoznak, a mit ők elfogadni nem hajlandók. Ez nyomasztólag hatott a tárgyalásokra.

A szélső orthodox lapok a lyoni conferentia határozatait magukra nézve előnyösen magyarázzák. Különösen örvendenek annak, hogy a conferentia-tartás nem kötelező. Nem voltak e conferentiákon többségben s nem is lehetett arra kilátásuk, ezért ez öröm. A mérsékelt orthodoxok lapja is meg van elégedve azzal, mit a conferentia mivel, hogy a szakadást kikerülték és a „Comission d'action“-t megalkották. A liberalis protestansok lapja elismeri a mi jót a conferentia tett, de sajnálja a határozatok következetlenségét, az ellenmondó szavazásokat s főleg azt, hogy a conferentia nem jön többé össze. A montauban-i facultás egy volt tanárának a nyilatkozatával végzem. Az illető szigorú orthodox volt, de ezelőtt néhány évvel teljesen békülékeny lett ecclesiastikus téren. Örömmel üdvözölte az ezelőtt három évvel tartott conferentiát és sok reménnyel nézett a mostani conferentia elé. Számos cikket és röpiratot írt, melyekben az orthodoxoknak, a kik egykor hallgattak az ő szavára, ecclesiastikus tekintetben a kibékülést ajánlotta. A mostani conferentián beszédében arra hívta fel a tagokat, hogy egyesüljenek az administratio tekintetében. A gyűlés után ezt írta: „Én az egyességet az administratio nézve kívántam, s a conferentia vallási egyességet adott. Ez több, mint a mit reméltem. A mi két pártunk most együtt új és nagyobb szerű munkát fog végezni Franciaország evangélikussá tételében. Nemesak erkölcsi és hazafias, vagy egyszerűen protestáns munkában egyesülnek, hanem vallási és evangéliumi munkában. Vajha e kipróbált harezosnak igaza lenne!

CHARRAUD D.

Dr. Martineau Jakab.

Az unitárius kereszténységnek a 19. százévben Angliában legnagyobb és minden idők kereszténységének egyik legnagyobb egyházi atyja, Dr. Martineau Jakab bevégezte csaknem százévre terjedő fényes pályafutását.

Arius és Athanasius és Augustinus tudalmában ott volt koruk egész böleselme, Martineauóban a multból fölhozott és az ujkori böleselet, a keresztény vallás igazságainak védelmére. És a keresztény világnézetet senki e száz évben fényesebben, áthatóbb és tisztább látással, erősebb következtetéssel nem védte, mint ő; senkinél inkább nem egyesült a gondolat átlátszósága, az okoskodás ereje varázslatosabb stýlussal, mint ő nála. Gondolkodásának letisztalódása más, mint ama régi egyházi atyáké. Gondolkodásának tisztája: az Egy Örök Élő Isten; néki Jézus nem Isten, de életének isteni szentsége, elveinek isteni igazsága előtt meghajol és követi oly hű engedelmességgel, a milyennél különbbel senki azok közül, a kik őt Istennek nevezik. Beszédeit Tennyson, a költő, s korának más kitünő emberei hallgatják és iratait a kereszténység minden egyházának tanítói épüléssel olvassák.

És még inkább fogják olvasni ezután. Munkái: a tisztult kereszténység prófétai inspiratióban; élete a vallási elvek gyakorlata keresztény szentségben. Az unitarius kereszténység egy nagy nevet jegyez be történelmébe, hogy tovább szállítsa az általános kereszténység számára a jövő időkre.

PÉTERFI DÉNES.